

Lakivaliokunnalle

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2021-2024 (VNS 1/2020 vp)

LAUSUNTO

Valtioneuvosto on antanut eduskunnalle selonteon julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2021-2024.

Lakivaliokunta on pyytänyt Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiirin asiantuntijaa kuultavaksi sekä kirjallista asiantuntijalausuntoa selonteon johdosta.

Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri kiittää lakivaliokuntaa kutsusta tulla kuultavaksi ja lausuu näkemyksensä kunnioittaen seuraavaa.

Yleistä

Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiirin kaikkien toimialojen toimintaan vaikuttavat vahvasti toimintaympäristön muutostrendit; kansainvälistyminen, väestörakenteen muutokset ja muuttoliike, teknologian murros ja digitalisaatio. Väestön ikääntyminen ja heikko taloudellinen tilanne heijastuvat suoraan viraston toimintaan sen palvelujen tarvetta lisäävästi.

COVID-19 pandemia vaikuttaa erittäin merkittävästi palvelujen tarpeeseen viraston kaikilla toimialoilla. Poikkeustilanteesta selviäminen ja hallitusohjelman tavoitteiden saavuttaminen tulevat vaatimaan viraston voimavarojen ja määrärahojen turvaamista koko kehyskauden ajan.

Talous- ja velkaneuvonta

Kotitaloudet ovat olleet ennätyksellisen velkaantuneita jo ennen poikkeustilaa, mikä asettaa haasteita talous- ja velkaneuvonnan palvelujen järjestämiselle ja tuottamiselle. COVID-19 pandemian ja poikkeusolojen johdosta sekä talous- ja velkaneuvonnan palvelujen että ennakoivan talousneuvonnan tarpeen arvioidaan erittäin merkittävästi kasvavan.

Oikeusapu- ja edunvalvontapiirit ovat sitoutuneet turvaamaan talous- ja velkaneuvontapalveluiden alueellisen saatavuuden ja edistämään merkittävää digitalisaation käyttöönottoa sekä monikanavaisen palveluprosessien kehittämistä tavoitteena talous- ja velkaneuvonnan palvelujen tasapuolinen ja yhdenmukainen tarjonta eri puolella maata.

Palvelujen perustason turvaamisen lisäksi erittäin tärkeäksi on muodostunut ennaltaehkäisevä toiminta ja sen rakentamiseen. Ennaltaehkäisevän talousneuvonnan hankkeella on merkittävä kansantaloudellinen ja syrjäytymistä ehkäisevä vaikutus.

Yksityisen henkilön talousongelmat heijastelevat laajasti erilaisiin asioihin. Vaikeimmillaan ne sairastuttavat ja ovat syy syrjäytymiseen. Verkostomainen työskentely laajasti eri organisaatiotasolla ja ennen kaikkia paikallinen yhteistyö sosiaalitoimen, ulosoton, talous- ja velkaneuvonnan ja muiden sidosryhmien välillä tukee asiakkaiden kokonaisvaltaista auttamista. Hyvin järjestetyllä ja tuotetuilla talous- ja velkaneuvonnan palveluilla sekä ennalta ehkäisevällä verkostomaisella toiminnalla on merkittävä kansantaloudellinen ja syrjäytymistä ehkäisevä vaikutus.

Kuluvan vuoden talousarviossa talous- ja velkaneuvonnan lisäresurssien erityisperusteena on ylivelkaantumisen ehkäisy. Tehtävään on varattu 1,0 miljoonaa euroa. Lisäksi hallituksen esityksessä vuoden 2020 toiseksi lisätalousarvioksi on esitetty 690.000 euron määrärahalisäystä koronaviruksen aiheuttamien yhteiskunnallisten muutosten vuoksi. Nämä kattavat kuitenkin vain kuluvan vuoden tarpeet.

Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiriin pitää erittäin tärkeänä turvata talous- ja velkaneuvontapalvelujen riittävä määrärahataso koko kehyskauden ottaen huomioon erityisesti poikkeusolojen laatu, laajuus ja syvyys ja sen aiheuttamat kansantaloudelliset vaikutukset.

Julkinen oikeusapu

Yhteiskunnalliset muutokset vaikuttavat merkittävästi myös julkisen oikeusavun palvelujen kysyntään. COVID-19 pandemian vaikutusten ennustetaan lisäävään myös julkisen oikeusavun tarvetta Suomessa.

Kansainvälistä suojelua koskevien asioiden määrä oikeusaputoimistoissa on noussut vuodesta 2016 lukien turvapaikanhakijoiden suuren määrän sekä kansainvälistä suojelua koskevien asioiden käsittelyyn tulneiden muutosten johdosta. Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri kiinnittää huomiota siihen, että painopiste kansainvälistä suojelua koskevissa asioissa on siirtynyt pysyvästi yksityiseltä sektorilta oikeusaputoimistoihin. Tilanne kansainvälistä suojelua koskien on altis nopeille ja laajoille muutoksille. Tilanteen ennustaminen globaalisti on erittäin vaikeaa. COVID-19 johdosta on varauduttava myös turvapaikanhakijoiden määrän uuteen ja äkilliseen kasvuun.

Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri kiinnittää huomiota siihen, että oikeusaputoimistoissa pyritään oikeusavun strategiassa asetettujen yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden mukaisesti tarjoamaan oikeudellista apua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa mm. tarjoamalla oikeudellista neuvontaa niin puhelimitse kuin chat-palvelun kautta. Tämän avun tarve tulee COVID-19 pandemian johdosta lisääntymään. Muissa kuin neuvonnallisissa toimenpiteissä päämiesten hoidettavien asioiden laatu on keskimääräistä laajempaa ja kompleksisempaa, mikä vaatii enemmän aikaa sekä yhä laaja-alaisempaa ja syvällisempää oikeudellista osaamista.

Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri katsoo, että toiminnallisen valmiuden säilyttäminen oikeusavussa edellyttää vähintään nykyisen määrärahatason säilyttämistä kehyskauden ajan sekä nopeaa kykyä reagoida tarvittaessa äkillisiin muutoksiin.

Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri kiinnittää huomiota, että julkisen talouden suunnitelmassa kohdennetut määrärahat hallintotuomioistuimille oleskelulupa-asoiden määrän kasvusta aiheutuviin lisämenoihin sekä rikosvastuun toteutumisen kokonaisketjuun vaikuttavat suoraan myös oikeusaputoimistojen palvelun tarpeeseen.

Yleinen edunvalvonta

Edunvalvonnan päämiesmäärät ovat olleet jo pitkään jatkuvassa kasvussa. Edunvalvonnan päämiesmäärä kasvaa noin 3 % vuosivauhdilla, mikä tarkoittaa noin 1.000 päämiehen lisäystä per vuosi. Kasvu edellyttää lisähenkilöstön palkkaamiseen pysyvää lisärahoitusta. Henkilöstöä on toistaiseksi jouduttu palkkaamaan määräaikaaisesti siirtyvällä rahoituksella. Tätä ei voida pitää kestäväenä ratkaisuna. Pysyviä tehtäviä hoitamaan tulee nimittää vakituiset virkamiehet, mikä tarkoittaa pysyvän tasokorotuksen myöntämistä edunvalvonnan toimialalle.

Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri kiinnittää huomiota siihen, että myös yleisen edunvalvonnan päämiesten hoidettavien asioiden laatu on muuttunut entistä laajemmaksi ja kompleksisemmaksi, mikä lisää annetun palvelun tarvetta ja siihen tarvittavia voimavaroja. Päämiesten asioiden hoitamiseen kuluu normaalia enemmän työaikaa ja ne vaativat enemmän osaamista. Mittareina on käytetty mm. hoidettavana olevan omaisuuden määrää, velkojen määrää, kirjanpidon tapahtumien määrää sekä haettujen lupien määrää. Myös henkilöstön liikkuvuus ja kansainvälistyminen on jatkuvasti kasvussa.

Lisärahoituksen myöntämistä koskien Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri haluaa kiinnittää huomiota siihen, että päämiesmäärän kasvaessa lisääntyvät myös edunvalvonnan palkkiotulot valtiolla. Kasvu on noin 800.000 euroa vuodessa.

Muuta

Laadukkaiden oikeusapu-, talous- ja velkaneuvonta- sekä edunvalvontapalvelujen tuottaminen edellyttää jatkuvaan panostusta ict-pohjaisten palvelujen kehittämiseen. Toimialan ict-kustannukset ovat kasvaneet yli kaksinkertaisiksi vuosina 2016-2019 (3.9 milj v. 2016 ja 10.5 milj v. 2020). Jotta toimintoja saadaan kehitettyä vastaamaan yhä kasvavaan tarpeeseen, on toimialalla tarve kustannusten nousua vastaavalle korotukselle kehystasoon.

Lopuksi

Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri pitää erittäin tärkeänä turvata tärkeät oikeusturvapalvelut kaikilla sen toimialaan kuuluvilla palvelusektoreilla; oikeusavussa, talous- ja velkaneuvonnassa ja edunvalvonnassa. Hyvin järjestetyillä ja tuotetuilla oikeusturvapalveluilla varmistetaan, että korkealaatuinen oikeusturva on kaikkien saatavilla ja huolehditaan oikeusvaltion toimivuudesta.

Kunnioittaen

Marjo Kurki

johtaja

Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri